

HARBIY XIZMATCHILARDA KO'NIKMA VA MALAKALARNI SHAKLLANTIRISH.**Azimov Farxod Abdixalimovich***FarDu HTF o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maolada harbiy xizmatchilarda ko'nikma va malakalarni shakllantirish haqida yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *ko'nikma, malaka, harbiy xizmatchi, hodisa, muvaffaqiyat, texnik vositalar.*

Ko'nikma va malakalar bir tekis rivojlanmaydi. Keyingi mashqlarning samaradorligi asta-sekin tushib boradi, bunga faoliyat sharoitlarining o'zgarishi, jismonan zaiflashish, kayfiyatning yomonlashishi kabilar sabab bo'lii mumkin. Ko'nikma va malakalarni shakllantirishda askar qiyin va xavfli sharoitlarda ham harakat qilishni o'rgatish katta ahamiyatga ega. Sharoitni askarning eng so'ngi imkoniyatlari darajasida qiyinlashtirish yaxshi natija beradi. Faqatgina jangovar sharoitlarga yaqinlashtirilgan holda o'qitish orqali askarda mustahkam ko'nikma va malakalarni hosil qilish mumkin.

Agar askarda eski faoliyatga nisbatan ko'nikma va malakalar mavjud bo'lsa, yangi faoliyatni amalga oshirish jarayonida ko'nikma hamda malakalarning shakllanishi tez, nisbatan qiyinchiliksiz yuz beradi. Go'yoki eski ko'nikma, malakalarning yangi sharoitlarga ko'chib o'tishi yuz beradi. Lekin, shuni unutmaslik kerakki, eski ko'nikma va malakalar har doim ham askarga yordam beravermaydi. Ba'zan, ular yangi harakatlarni faoliyatni amalga oshirishda halaqit qilishi, qiyinchilik tug'dirishi mumkin.

Traktorchi tankni qiyinchiliksiz boshqarishi mumkin, uchuvchi esa boshqa turdagi samolyotni ham boshqara oladi. Lekin, yangi texnikani o'zlashtirishda, o'sha haydovchi yoki uchuvchi ba'zi harakatlarni eski odatlari bo'yicha noto'g'ri amalga oshiradi. Bu narsa esa ba'zan ko'ngilsiz hodisalarga, halokatlarga olib keladi.

Shularga asoslanib, komandir askarlardagi ko'nikmalarning ijobiy va salbiy oqibatlarini to'g'ri baholashi lozim. Qismga yangi turdagi texnikalar kelganda esa eng yaxshi mutaxassislarni ham qayta o'qitish foydadan xoli emas.

Ba'zan ko'nikmalar rivojlanishida quyidagicha holat kuzatiladi: harbiy xizmatchidagi ko'nikma rivojlanishdan to'xtaydi, u ma'lum muvaffaqiyatga erishadi va shu joyda to'xtab qoladi.

Buning sabablari quyidagilar:

1. Harakatlarni bajarishning bu usuli yoki o'qitishning uslubi o'z imkoniyatlarini oxirigacha berib bo'lgan;
2. Harbiy xizmatchida ushbu faoliyatga nisbatan qiziqish so'ngan.

O'qitish usullariga yangi elementlarni kiritish askardagi faollikni oshirib, harakat samaradorligini yaxshilaydi. Ko'nikmalar shakllanishi va rivojlanishi jarayonida

uskullardagi zo'riqishlar sekin-asta kamayib boradi, ortiqcha harakatlar yo'qoladi, har xil harakatlar o'rtasidagi vaqt qisqaradi, ko'z bilan ko'rish nazorati kamayib, harakat nazoratining roli ortadi.

Ko'nikma va malakalar quyidagi uch shaklda, bir vaqtda hamda o'zaro ketma-ketlikda shakllantirilsa, yaxshi samara beradi: moddiy predmetlar, nutq va aql-idrok vositasida.

Ko'nikma va malakalarni hosil qilishning moddiylashgan shakli deganda askarning mashg'ulot rejasi, sxema, chizmalar, rasmlar, o'quv modellari, maxsus priborlardan foydalanishi nazarda tutiladi. Bu askar harakatlarini tartibga solishga yordam beradi.

Nutq shaklida esa topshiriqlar og'zaki berilganda qilinadigan ishlar manzarasini va davomiyligini tasavvurda tiklash ko'nikmalari hosil qilinadi. Bunda so'zlar vositasida berilayotgan ma'no topshiriq mazmunini to'g'ri ifodalashi juda muhim. Aqliy shaklda askar ma'lum vazifani bajarish asnosida bo'layotgan va bo'lgusi harakatlarni ongida to'la tiklaydi.

Hozirgi vaqtda harbiy xizmatchilarda ko'nikma va malakalarni shakllantirishda o'quv priborlari va qo'llanmalar-ning ahamiyati nihoyatda katta.

O'quv priborlari o'quv jarayonini jangovar sharoitlarga yaqinlashtirishga yordam beradi. Ko'rgazmali vosita va qo'llanmalar mashg'ulotni osonlashtirib, tinglovchilardagi mavzuga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Trenajyorlar ko'nikma va malakalarni shakllantirishda, shubhasiz katta rol o'ynaydi. Masalan, texnik vositalar yordamida dars jarayonida har xil urush holatlarini hosil qilish, ta'limni real urush holatiga yaqin sharoitlarda olib borishga yordam beradi. Bu o'z navbatida mashg'ulot rahbariga ko'nikma va malakalarning rivojlanish jarayonini kuzatish hamda ushbu jarayonni boshqarish imkoniyatini beradi. Bunda askarlar yo'l qo'yayotgan kamchiliklarni o'z vaqtida tuzatib borish imkoniyati muhim ahamiyatga ega.

Tajriba shuni ko'rsatyaptiki, orttirilgan ko'nikma, malakalar vaqt o'tishi bilan sekin-asta yo'qolib boradi. Shuning uchun ham jangovar tayyorgarlikda ko'nikma, malakalarni mustahkamlovchi mashg'ulotlarga katta e'tibor beriladi.

Takrorlash mashqlarini optimal vaqt oraliqlarida tashkil etish maqsadga muvofiq: qisqa vaqtli doimiy mashg'ulotlar, ahyon-ahyonda o'tkazilib, uzoq davom etadigan mashg'ulotlarga nisbatan ko'proq samara beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ch.R.Nasriddinov «Harbiy psixologiya» Fan nashriyoti, Toshkent 2004 y.
2. A.Sotib-Oldiev, A.Karimjonov «Harbiy pedagogika» Sharq nashriyoti, Toshkent 2009 y.
3. Q.A-Sh.Satib-Aldiev «Harbiy psixologiya va pedagogika asoslari» TDPU nashriyoti, Toshkent 2003 y.

4. A.S.Abduqodirov , G'.Ahmedov Harbiy xizmat axloqi. O'quv Qo'llanma Sharq nashriyoti, Toshkent 2007 y.

5. A.Beknazarov, F.Akramova, H.Quvondiqov «Psixodiagnostika» o'quv qo'llanma, O'R MV nashriyoti, Toshkent 2018 y.

6. Ch.R.Nasriddinov «Suitsid: muammo va echimlar» o'quv-uslubiy qo'llanma, Sharq nashriyoti, Toshkent 2005 y.

7. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Umumharbiy Nizomlari, Sharq nashriyoti, Toshkent 2018 y.